

EEDER

Edebî Eleştiri Dergisi

e-ISSN: 2602-4616

Ekim 2022, Cilt 6, Sayı 2

Atf/Citation: Kaplan, Y. (2022). "Biyografik Kaynaklara Girememiş Bir Divan Şairi: Köstendilli Dürrî ve Şiirleri", *Edebî Eleştiri Dergisi*, 6(2), s. 235-268.

Yunus KAPLAN*

Biyografik Kaynaklara Girememiş Bir Divan Şairi: Köstendilli Dürrî ve Şiirleri **

*A Divan Poet Who Couldn't Enter Biographical Resources: Durri from
Köstendil and His Poems*

ÖZ

Klasik Türk edebiyatı alanında metin merkezli çalışılacak eserlerin sayısının sınırlı oluşu ve bu alandaki araştırmacı sayısının her geçen gün artmasıyla birlikte son yıllarda mecmuaların sahip oldukları zenginliklerin inkişafına yönelik çalışmalar büyük bir ivme kazanmış durumdadır. Hâl böyle olunca sahip oldukları zengin muhtevalarıyla mecmualar, araştırmacılara yeni konular ve çalışma zeminleri teşkil etmekle kalmamakta; aynı zamanda bünyelerinde barındırdıkları eserler ve manzumelerle sahip olduğumuz edebî zenginliğe yenilerinin eklenmesi hususunda erbabına önemli imkânlar sunmaktadır. Mecmuaların sahip oldukları bu zenginliklerin inkişafına matuf olarak yapmış olduğumuz taramalar neticesinde Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesinde bulunan "R. 1973" arşiv numaralı mecmuada hayatı hakkında biyografik kaynaklarda herhangi bir bilgi bulunmayan Köstendilli Dürrî'nin birçok manzumesi tespit edilmiştir. Söz konusu mecmuada hepsi şairin kendi dest-i hattıyla kaydedilen 3 tahmis, 37 gazel, 8 kıt'a ve 1 müfred olmak üzere toplam 49 manzume bulunmaktadır. Bu çalışmada eldeki manzumelerinden hareketle 16. yüzyılın son çeyreği ile 17. yüzyılın ilk çeyreğinde hayatta olduğu anlaşılan Köstendilli Dürrî'nin tespit edilen manzumeleri, önce şekil ve muhteva itibarıyla tahlile tabi tutulmuş; akabinde klasik divan tertibine uygun olarak çeviri yazılı metinlerine yer verilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Klasik Türk şiiri, 16.-17. yüzyıl, Köstendilli Dürrî, şiirler.

ABSTRACT

With the limited number of text-based works in the field of classical Turkish literature and the increasing number of researchers in this field, studies on the development of the richness of the journals have gained great momentum in recent years. Under these circumstances, journals with their rich content do not only constitute new subjects and working grounds for researchers; at the same time, they offer important opportunities to the connoisseurs to add new ones to the literary richness we have with the works and poems they contain. As a result of the scans we have made in order to develop the richness of the journals, many poems of Köstendilli Dürrî, whose life is not found in biographical sources, have been identified in the journal with archive number "R.1973" in the Topkapı Palace Museum Library. In the mentioned journal, there are 49 poems in total, 3 tahmis, 37 ghazals, 8 stanzas and 1 müfred, all of which were recorded with the poet's own dest-i hat. In this study, the poems of Köstendilli Dürrî, who were understood to be alive in the last quarter of the 16th century and the first quarter of the 17th century with reference to the poems we have, were first analyzed in terms of form and content; then, in accordance with the classical divan arrangement, the translated texts of these poems were included.

Keywords: Classical Turkish literature, 16.-17th century, Köstendilli Dürrî, poets.

* Prof. Dr., Osmaniye Korkut Ata Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, e-posta: yunuskaplan80@gmail.com

 ORCID: 0000-0002-2421-253X.

** [Araştırma Makalesi] Geliş Tarihi: 06.09.2022 Kabul Tarihi: 08.10.2022 Yayın Tarihi: 25.10.2022 DOI: 10.31465/eeder.1171900

Giriş

Klasik Türk edebiyatı, Osmanlı'nın tarih sahnesinde boy gösterdiği yaklaşık altı yüzyıllık bir dönem zarfında canlılığını muhafaza etmiş köklü ve zengin bir edebî gelenektir. Bu edebî gelenek dâhilinde sanatkâr kimlikleri ve farklı meziyetleri haiz, belli bir şöhreti yakalamış birçok şair yetişmiştir. Nitekim sahip oldukları meziyetlerle yaşadıkları dönemde temayüz eden ve bu edebî geleneğin iyi birer temsilcisi olan birçok şairin isminin kaydedildiği tezkireler ve biyografik kaynaklar, bu zenginliğin sahip olduğu ihtişamı geçmişten günümüze aksettirmeleri bakımından oldukça önemlidir. Aynı şekilde bu ihtişamın canlı parıltılarından izler taşıyan bir diğer eser türü de mecmualardır.

Çok renkli ve zengin muhtevalarıyla tertip edildikleri devrin edebî zevkini ve sanat telakkisini yansıtan mecmualar, klasik edebiyatın önemli eser türlerinden biri kabul edildikleri gibi aynı zamanda edebiyat tarihine önemli katkılar sunan, kırkambar hüviyetine sahip çok kıymetli eserlerdir. Birçok bakımdan önem arz eden bu eserlerin¹, ilim âlemine ve erbabına katkı sağladığı noktalardan biri de çeşitli sebeplerden dolayı biyografik kaynaklarda kendine yer bulamamış olan şairler hakkında bilgi vermeleri ve bu şairlerin şiirlerini ihtiva ediyor olmalarıdır. Taranıp gözden geçirildikçe bünyelerinde barındırdıkları zenginlikleri cömertçe muhatabıyla paylaşan bu eserlerin kıymeti bilhassa son yıllarda daha da iyi anlaşılır hâle gelmiş ve birçok bilimsel çalışmaya zemin teşkil etmişlerdir.

Bu çalışmanın vücut bulması da mecmuaların sahip oldukları zenginliklerin inkişafına matuf olarak yapılan taramalar neticesinde, Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesinde “R. 1973” arşiv numarasıyla kayıtlı mecmuada Köstendilli Dürri'ye ait birçok manzumenin tespit edilmiş olmasıdır. Bu çalışmada; Köstendilli Dürri'ye ait manzumelerin şekil ve muhteva özellikleri üzerinde birtakım değerlendirmelerde bulunularak bunların çeviri yazılı metinlerine yer verilmiştir.

1. Dürri'nin Biyografisi

Dürri, tezkireler ve biyografik kaynaklarda kendine yer bulabilme fırsatını yakalayamamış şairlerden biridir. Şairin hayatı hakkında eldeki sınırlı bilgiler, Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesinde “R. 1973” arşiv numaralı mecmuada kayıtlı olan bazı manzumelerinden hareketle elde edilen çıkarımlardan ibarettir.

Yukarıda künyesi mezkûr mecmuada şairin Mehmed Paşa'nın 1000/1592 yılındaki ölüm tarihi için tanzim ettiği manzumenin başlığındaki “Güfte-i Dürri el-Köstendilî Târîh-i Mehmed Paşa Sakız” ibaresi, günümüzde Bulgaristan sınırları içinde kalan Köstendil'den olduğunu göstermektedir. Aynı zamanda Dürri'nin bu mecmuadaki “limuharririhî'l-fakîr” notuyla bazı şiirlerini kaydettiği sayfanın sonunda, bu manzumeleri kayda geçirdiği tarihi belirtmek için kullanmış olduğu ve 3 Ramazan 1016 (22 Aralık 1607) tarihini veren “tahrîren est şehri ramazânî'l-mübârek fi-yevmi's-selâse sene sitte aşer ve elf mine'l-hicreti'l-nebeviyye” ibaresi bulunmaktadır. Hem Mehmed Paşa'nın ölümüne düşürülen tarih hem de manzumelerin kayıt tarihi göz önünde bulundurulduğunda Köstendilli Dürri'nin 16. yüzyılın son çeyreği ile 17. yüzyılın ilk çeyreğinde hayatta olduğu anlaşılmaktadır. Ne var ki biyografik kaynaklarda bu tarihlerde hayatta olduğu belirtilen, Köstendilli olup Dürri mahlasını kullanan herhangi bir şaire tesadüf edilememektedir.

¹ Mecmuaların bu anlamda sahip oldukları önem ve araştırmacılara sağladıkları katkılar için daha ayrıntılı bilgi için bk.: (Aydemir, 2001); (Aydemir, 2007); (Köksal, 2012).

Tezkirelerde bu dönemde yaşadığı belirtilen ve aynı mahlasa sahip Bahrîzâde nisbeli bir şair daha bulunmaktadır. Ancak tezkirelerde hem bu şairin Köstendilli olduğuna yönelik bir ifadenin olmaması hem de bu şaire ait olarak verilen beyit ve şiirlerin Köstendilli Dürrî'nin şiirleriyle örtüşmemesi bu şairlerin farklı kişiler olduğunu göstermektedir.²

2. Dürrî'nin Tespit Edilebilen Manzumeleri

Köstendilli Dürrî'nin bu çalışmanın da konusunu teşkil eden şiirlerinin hepsi Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesinde “R. 1973” arşiv numarasıyla kayıtlı şiir ve fevaid mecmuasında³ şairin kendi dest-i hattıyla kayıtlıdır. Mecmuada şaire ait 3 tahmis, 37 gazel, 8 kıt'a ve 1 müfred olmak üzere toplam 49 manzume bulunmaktadır.

Dürrî, kaleme aldığı 3 tahmisin ikisini Hayâlî'nin, birini de Abdî'nin gazeline yazmıştır. Şairin tahmiste bulunduğu şair tercihi, edebî anlamda kimleri beğendiğini ortaya koymasından önemlidir.

Hemen hemen bütün divan şairleri gibi Dürrî'nin de en çok tercih ettiği nazım şekli gazel olmuştur. Eldeki 1'i nâ-tamam 37 gazelinden 16'sı yedi, 15'i beş, 3'ü altı, 2'si dokuz ve 1'i de 3 beyitten müteşekkildir. Şair bu nazım şeklinin sahip olduğu beyit, vezin, kafiye ve redif gibi şekil özelliklerinin tatbikinde oldukça başarılıdır.

Dürrî'nin mevcut manzumelerinin hepsi aruz vezniyle tanzim edilmiştir. Aruzun sık kullanılan kalıplarının tercih edildiği bu manzumelerde kullanılan kalıplar ve bunların sayıca dağılımı aşağıdaki tabloda gösterilmiştir:

Kullanılan Kalıp	Kullanım Sıklığı
fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün	21
mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün	10
mef'ülü fâ'ilâtü mefâ'ilü fâ'ilün	8
fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilün	5
mefâ'ilün fe'ilâtün mefâ'ilün fe'ilün	3
mefâ'ilün mefâ'ilün fe'ülün	1
fe'ilâtün mefâ'ilün fe'ilün	1
Toplam	49

² Sadettin Nüzhet Ergun, *Türk Şairleri* adlı eserinde Bahrîzâde Dürrî (ö. 1616) hakkında bilgi verirken çalışmamızı teşkil eden manzumelerin kayıtlı olduğu mecmuada yer alan Köstendilli Dürrî'ye ait bazı şiirleri de görmüş ve bunların kuvvetle muhtemel Bahrîzâde Dürrî'ye ait olabileceğini belirtmiştir (Ergun (t.y.): 1184). Ergun, yukarıda da zikredildiği üzere Dürrî'nin bazı şiirlerini mecmuaya kaydettiği tarihi belirtmek üzere düştüğü 3 Ramazan 1016 (22 Aralık 1607) kaydına istinaden bu ihtimali dile getirmiştir. Ergun'un böyle bir ihtimal üzerinde durmasının sebebi mecmuanın başka bir sayfasındaki “Güfte-i Dürrî el-Köstendilî Târîh-i Mehemmed Paşa Sakız” ibaresini görmemesi ve her iki şairin de aynı dönemde yaşamış olmasıdır.

³ Dürrî'nin manzumelerinin kayıtlı olduğu bu mecmua, 330x180 mm ölçülerinde olup toplamda 221 varaktır. Kahverengi deri ciltli ve kenarları kurt yeniklidir. Tertip/istinsah tarihi belli değildir. “Li-muharrihi” başlıklı farklı şairlere ait şiirleri ihtiva etmesinden birden fazla şahıs tarafından derlendiği anlaşılmaktadır. Aharlı kâğıda değişen sütun ve satırlarla, farklı hatlarla yazılmıştır. Bazı sayfalar rutubet lekeli. Ayrıca tamir gördüğü için bazı sayfaların kenarlarındaki ibareler okunamadığı gibi ciltlenme esnasında sayfalar birbirine karışmıştır. Birçok başlıkta kırmızı mürekkep kullanılmıştır. Eserde belli bir tertip düzeni gözetilmemiş, manzum ve mensur metinler rastgele kaydedilmiştir. Şair kadrosu ve düşürülen bazı tarihlere istinaden 17. yüzyılın ilk çeyreğinde derlendiğini söylemek mümkündür.

Kafiyeden yana tercihi büyük oranda mürdef ve mücerred kafiye olan şairin 25'i mürdef, 10'u mücerred ve 2'si ise mukayyed kafiyeyle sahip olan 37 gazelinin 20'sinde ek veya kelime hâlindeki redif kullanılmıştır.

Dürrî, klasik edebiyat geleneğinde var olan yaygın temayüle mütenasip bir şekilde şiirlerinde daha çok aşk, sevgili, hasret, vuslat ve hicran gibi konuları işlemiştir. Bu duygu ve düşüncelerini terennüm ederken yaygın mazmunlar ve edebî sanatlardan istifade etmeyi de ihmal etmemiş, bu unsurları kullanmada sanatkârlığını konuşturmasını bilmiştir.

Genel itibarıyla Dürrî'nin şiirlerinde karşılaşılan en bariz vasıf, âşıkane ve rindane bir mahiyete sahip olmalarıdır. Onun şiirlerindeki aşkın temelini, merkezinde sevgilinin oluşturduğu beşerî aşk teşkil eder. Aşkın ruhunda ve bedeninde oluşturduğu tedaileri lirizmin en coşkun hâliyle beyitlere aksettiren şair, aşkı hissettiği kadar hissettirmeye de muvaffak olmuştur. Dürrî'nin şiirlerinde aşkın hâllerini temsil eden birkaç beyit aşağıdaki gibidir:

Sâķî-i dehr şunsa mey-i hoş-güvâr-ı 'ışķ
Nüş it başuñdan olmasun eksük ĥumâr-ı 'ışķ (G. 21/1)

Kimüñ ki lâleveş 'ışķ âteşinden dilde dâĝı var
Ne ĝam yir ĥânķâh-ı dehrde rüşen çerâĝı var (G. 10/1)

İçenler cām-ı 'ışķuñ bir ķadeĥ şâfî şarâbından
Geçer ser-mest olup lâ-ķayd dünyānuñ ĥicâbından (G. 28/1)

Şevķ-i ĥüsnüñle hevâ-yı zülf-i 'anber-fāmda
Bir ışķdur şem'-i bezm-ārā diyâr-ı Şāmda (G. 30/1)

Aşkın ruhunda ve bedeninde oluşturduğu tedailer dışında Dürrî'nin şiirlerinde en sık karşılaşılan tema, rintliktir. Yaşama sevinciyle birlikte hayattan kām alıp dünya nimetlerinden faydalanma duygularının hâkim olduğu rindane eda, onun şiirlerinde adeta karakteristik bir özelliğe dönüşmüş gibidir:

Ben ol rind-i nazar-bāzam dü-'ālemden ferāĝum var
Güneş gibi yanar dâĝ-ı derūnumdan çerāĝum var (G. 12/1)

Bir güzel destinüñ üzre baş ķomaķ mey-ĥānede
Bālîş-i rāĥat degül midür bu miĥnet-ĥānede (G. 32/1)

Āsumānuñ bu toķuz cām-ı zümürüd-fāmını
Bir aradan nüş idüp terk itdüm 'ışķ ālāmını (G. 36/1)

Klasik Türk şiirinde âşık-maşuk-rakip dışında önemli bir tiplene olarak karşımıza çıkan zahit, ahiret endişesiyle dünya işleri ve nimetlerinden kendini soyutlayan kişidir. Bu kişilerin en bariz vasfı; rint bir hayat felsefesine sahip olan âşıkları hor görerek onları bu hayat tarzından vazgeçirmeye çalışmalarıdır. Zahitlerin bu tutumlarına karşılık hemen hemen bütün divan şairlerinin takındığı ortak tavır ise rindane hayat tarzına sahip çıkarak her fırsatta zahitlere çatmaktır (Kaplan 2019: 367-68). “Zâhid, nâsih, sufi, müddeî, vâiz” ve “hâce” olarak adlandırılan kaba sofulara karşı divan şairlerinin takındığı bu ortak tavrı Dürrî de benimsemiş ve o da her fırsatta kaba sofulara çatmaktan geri durmamıştır:

La‘l-i mey-gūnuñ hayâli birle ey Yūsuf-bahā
Tevbesin şırdı muḳarrer bezmümüz görse naşūh (G. 5/5)

Her bir cevāna şanma gönül bend ider beni
Zāhid elümde olsa benüm ihtiyār-ı ‘ışk (G. 21/2)

Toḳunma şūfiyā gel geç ḫarābāt ehline şakın
Çü nār-ı ‘ışkdan şu‘le anuñ yalın yarağı var (G. 10/4)

Tarihin her devrinde sanatkârlar, sanat eserlerini oluştururken mensup oldukları toplumun sosyal hayat tarzına ait birçok yaşayış şekli, inanç ve inanış, âdet ve gelenekler, kullanılan eşya vb. unsurlardan ilham alarak eserlerine şekil vermişlerdir. Divan şairleri de diğer sanatkârlar gibi yazmış oldukları eserlerde, içinde yaşadıkları toplumun sosyal hayatından ilham alarak günlük hayatta kullanılan ve benimsenen eşyalar, kelimeler, inanışlar ve uygulamalar, örf ve âdetler, eğlence hayatı, yiyecek ve içecekler ve kültürel değerler gibi birçok unsuru her fırsatta şiirlerinde kullanmışlardır (Kaplan 2009: 214).

Geleneğin başarılı bir temsilcisi olan Dürrî de birçok divan şairi gibi yeri geldiğinde sosyal hayat unsurlarından ilham almış ve bu unsurları her fırsatta şiirlerinde kullanmıştır. Aşağıdaki beyitlerde sırasıyla dile getirilen “akşam olunca evlerde ateş yakılması, birini büyülemek için tılsım yapılması, büyü için badem kullanılması, avcılıkta doğan kuşundan istifade edilmesi, helvaya badem katılması” ve “tütün içmenin yasaklanması” şairin şiirlerinde kullandığı sosyal hayat unsurlarından bazılarıdır. Bu unsurların kullanıldığı bazı beyitler aşağıda gösterilmiştir:

Çün gele zülfün hayâli ‘ışk odın dil tâzeler
Şām irişse ḫānesinde her kişi âteş yaḳar (G. 7/5)

Hemişe sen şeh-i ḫüsni efendi teşhîre
Kimi tılsım-ı muḳayyed oḳur kimisi ḫavâş (G. 20/2)

Sihr ider ‘aḳl almada çeşm üzre ebrûlar müdām
Bir tılsım-ı bî-bedel yazmış durur bādāmda (G. 30/3)

Çün Hüme-yı ‘aşk-ı cānān evce pervāz eyledi
Şāhbāz-ı himmetüm şalup anı itdüm şikār (G. 9/4)

Hüb olur cem‘ eylesek evşāf-ı la‘l ü çeşmini
Ter düşer ḫelvā ziyāde itseler bādāmını (G. 36/5)

Yaḳar berg-i derünün şem‘-i ‘aşk ile çeker āhı
Duḫān çekmekde dimez pādişāhuñ dil yasağı var (G. 10/6)

3. Edebî Kişiliği

Klasik Türk edebiyatı geleneğinde yetişmiş bir şairin edebî kişiliği hakkında kanaate sahip olmak için başvurulacak ilk kaynak, hemen hemen hepsi aynı zamanda şair vasfını haiz, bedîi zevke ve

estetik sanat telakkisine sahip olan tezkirecilerin yapmış oldukları değerlendirmelerdir. Ne var ki Dürrî'nin hayatı hakkında tezkirelerde bilgi olmayışı onun edebî kişiliği hakkında tezkireler vasıtasıyla elde edilebilecek bilgilerden mahrum kalınmasına sebep olmaktadır. Her ne kadar şairin edebî kişiliği hakkında kaynaklarda bilgi olmasa da eldeki şiirlerinden hareketle bu hususta bazı değerlendirmeler yapmak mümkündür.

Yazmış oldukları manzumelerde kendi şairlikleri ve şiirleri üzerinden birtakım poetik değerlendirmelerde bulunmak, divan şairlerinin ortak özelliklerinden biridir. Yaygın temayüle uygun bir şekilde temsil ettiği edebî geleneğin başarılı bir mensubu olan Dürrî de tanzim ettiği bazı şiirlerde edebî kişiliği, şiir ve sanat telakkisi hakkında birtakım ipuçları vermekten geri durmamıştır. Şairin bu meyanda yapmış olduğu değerlendirmelerin ağırlık noktası, sahip olduğu şairlik kabiliyeti ve kalıba soktuğu şiirlerin sahip olduğu sanat değeri üzerinedir.

Klasik Türk şiirinin künhüne vâkıf, kendinden emin bir şair edasının şiirleri üzerinde kendini hissettirmesi, Dürrî'nin edebî kişiliğinin en belirgin vasıfları arasında yer alır. Bu meyanda şairin edebî kişiliği hakkında birtakım kanaatler oluşturan beyitlerden birkaçı örnek olarak aşağıya alınmıştır.

Şiirlerinin gonca gibi el üstünde tutulmasının normal olduğunu söyleyen Dürrî, buna sebep olarak onların renkli manalara sahip olmasını gösterir:

*Gönçe-veş fümâr-ı şî'r-i Dürrî el üzre durur
Gül gibi anda nitelim ma'ni-i rengin ola* (G. 31/7)

Şair, aşağıdaki beyitte “Nizâmî'nin *Hamse*'siyle iftihar edecek olduğunda ona beş beyitle pençe vurması” gerektiğini söylerken aslında şairlikteki maharetine göndermede bulunur:

*Dürrî Nizâmî hamse ile fahr iderse sen
Ur pençe penç beyt ile aña çü beşde beş* (G. 19/6)

“Ey Dürrî, Hz. Alilik yapıp kalem Zülfikar'ıyla belagat ülkesini aç ve orada tabiatının Döldül'ünü sür.” dediği bir başka beyitte; nazım sahasında kendinden emin, rakiplerine meydan okuyan bir şair portresi çizer:

*Kıl 'Alilik Zü'l-fekâr-ı hâme birle Dürriyâ
Aç belâgat kişverin sür anda tab'-ı Döldülün* (G. 22/5)

Dürrî'ye göre şiirlerinin kadehi dünyayı sarhoş etse buna şaşılmaz. Çünkü onların içi renkli manalar ve erguvanî şarapla doludur:

*N'ola mest eylese Dürrî cihânı câm-ı eş'ârün
İçinde ma'ni-i rengin şarâb-ı ergavânîdür* (G. 8/5)

Sözlerinin akıl terazisinde tartıldığını iddia eden şair, hayırsız düşmanlarının onda eksik bulmalarının üzüntü kaynağı olmayacağını söyler:

*Dürriyâ mizân-ı 'aql ile sözün sencidedür
Gam degül eksük bulursa anda haşm-ı nâ-bekâr* (G. 9/5)

4. Dil ve Üslup Özellikleri

Dürrî, bu çalışma vesilesiyle bir araya getirilen manzumelerinde külfetsiz ve sade bir dil kullanmayı tercih etmiştir. İnce hayaller ve klasik mazmunların da başarılı bir şekilde eşlik ettiği bu tercih; şiirler üzerinde canlı, akıcı ve samimi bir üslubun oluşmasına vesile olmuştur. Aşağıdaki beyitler şairin sade dil kullanımına verilmiş birkaç örnektir:

Götürür cûlar cihānuñ mâcerāsından haber
Her habâb-ı mey virür ‘âlem fenâsından haber (G. 11/1)

Derûnında yir itdi ‘aks-i hüsnüñ diyü gûş itmîş
Şurâhî baş egüp câmuñ kulağından haber diñler (G. 13/3)

Benüm mihr-i münîrüm senden olmam zerrece muğber
Gönül âyinesi şevkûñle şâfidür keder yokdur (G. 17/3)

‘Arızuñ üzre perîşân it mu‘anber kâkülün
Revnağı artar gül ile destelense sünbülün (G. 22/1)

Yapmacılıktan uzak, kolayca tanzim edilmiş intibai uyandıran Dürrî'nin şiirleri; dile canlılık ve anlatıma renk kattıkları kadar çeşni de veren deyimlerle süslenmiştir. “Ağzına almamak (G. 4/2), ayağına düşmek (G. 24/2), ayağına yüz sürmek (G. 13/6), baş eğmek (G. 13/3), bir pula almamak (G. 31/6), can atmak (G. 32/3), dil dökmek (G. 22/4), dünya başına dar gelmek (G. 15/4), el arkası yerde (G. 3/4), el çekmek (G. 36/3), el üstünde tutmak (G. 24/2), gam yememek (G. 10/1), gözünü ayırmamak (G. 31/6), koynuna almak (G. 35/5), kulağı çnlamak (G. 200/4), kulağına almamak (G. 14/4), kulağını burmak (G. 13/1), külünü göğe savurmak (G. 16/6), ter düşmek (G. 36/5), terkin urmak (G. 7/2), yerin kulağı olmak (G. 13/6), yüze gelmemek (G. 11/2), yüz karası (G. 31/5)” gibi deyimler bu kabildendir.

5. Köstendilli Dürrî'nin Manzumeleri

Tahmîsler

1.⁴

Gazel-i Hayâlî Tahmîs-i Dürrî

fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilün

I

Rindler câmuñ habâbını otağum şandılar
Gûşe-i mey-hâneyi eski durağum şandılar
Nâr-ı âhum şu‘lesin yalın yarağum şandılar
Lâle-i gül-günü şahrâlarda dâğum şandılar
Nergisi gülzârda yanar çerâğum şandılar⁵

II

Leblerün mercânı vaşfindan virince dil haber
Kâna gizlendi hicâbından kızardı la‘l-i ter
Nazm-ı renginüm idince gûş dehri pür-hüner
Gördiler kim her güli zeyn eylemişdür jâleler
Ma‘rifet dürriyle pür olmuş kulağum şandılar

⁴ *Mecmû‘a-i Eş‘âr ve Fevâ‘id*, Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi “R. 1973”, vr. 200a.

⁵ Tahmis edilen gazel; *Hayâlî Divânı*, s. 142.

III

Âhenin k̄albi çü rindân seng-i 'ışka çaqdılar
Kim şerârından gönülde şem'-i 'ışret yaqdılar
Şu gibi meyl eyleyüp mey ayağına aqdılar
Çıkdılar bâm-ı ħarâbâta hilâle baqdılar
Âsumâna şunduğum zerrin ayağum şandılar

IV

Çün Sikender Hüsrev-i gerdün giyüp altun benek
Bir siyeh aţlâsdan itdi kendüye Şâmî yelek
Tutdı dehr-i pîre-zen yüzine zûlmetden elek
Gördiler mâhı şafağ-reng âşikâr itdi felek
Bâde-i gül-gün ile dolmuş kabağum şandılar

V

Bâde-i 'ışk-ı İlahîdür çü Dürri ğam-zidâ
Bezm-i 'âlemde içüp geçdi anı şâh u gedâ
Hoş dimişdür bu sözi bir şâ'ir-i şîrin-edâ
Ey Hâyâlî geldi zencir-i cününümün şadâ
Gonçe-lebler üşdiler açıldı bāğum şandılar

2.⁶

Gazel-i Hâyâlî Tahmîs-i Dürri

mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün

I

Benem rûz-ı neberdün şehsüvâr-ı merd-i mümtâzı
Benem Kâf-ı veğānuñ şayd-ı 'Ankâ eylemiş bâzı
Benem tîr-i kâzâ-te 'şîr ile dehrün ser-efrâzı
Benem şemşîr-i hün-bārumla devrānuñ ser-endâzı
Öğünmek bilmezsin düşmen seçilse ğâz'iyem ğâzî⁷

II

Şecâ'at baħrına ğavvâş oluban talmadur kârum
Kemend-i himmeti şayd-ı 'adüya şalmadur kârum
Elümde tîğ-i ser-tîz ile başın çalmadur kârum
Şikârum kulle-i Kâf-ı kıdemden almadur kârum
Kolumda Hüsrev-i dehrün benem şebâz-ı pervâzı

III

İçüp 'ışkuñ şarâbından geçen hep ber-murâd oldu

⁶ *Mecmû'a-i Eş'âr ve Fevâ'id*, vr. 211b.

⁷ Tahmis edilen gazel; *Hayâlî Divânı*, s. 312.

Kimi düşdi ħarābāta kimisi Cem-nijād oldu
Nice ʿ ışk ehlinüñ kārın iledüp başa şād oldu
Fenā dārında bir iş aşdı kim dillerde yād oldu
Maĥabbet şehrinüñ Manşūr olaldan rismān-bāzı

IV

Düşüp dil fülki gird-āba ġarīb ʿ ummāna şaldı kim
Yem-i ġurbet dimişler aña bir līmāna şaldı kim
Beni devr-i felek dilkeş bahāristāna şaldı kim
Beni ħudret eli bir ĥoş şikāristāna şaldı kim
Cenāhı nūra müstaġraĥ uçarlar ördek ü ħazı

V

Naşīĥat ġüş ħıl **Dürri** bu sözden sūdmend ol kim
Ĥamūl ol gerdiş-i dehre dem-ā-dem derdmend ol kim
Ne dir ġüş eyle nazm ile olupdur ercūmend ol kim
Ĥayālī nazmınun bir mışraʿ indan behremend ol kim
Ĥaĥīĥat nüktesin söyler bunun birdür çoġı azı

3.⁸

[Ėazel-i ʿ Abdī] Taĥmīs-i Dürri

fāʿ ilātün fāʿ ilātün fāʿ ilātün fāʿ ilün

I

Rezm içinde terk-i cān itmege ġāyet er gerek
Rüstem ü Zāl ü Sikender anda key kemter gerek
Peşşe-i heycāda hem erlige şir-i ner gerek
Dīn için ser virmege serden geĥer ʿ asker gerek
ʿ Askere Sulţān Meĥammed Ĥān gibi server gerek

II

Ola küfr ehli anuñ baĥr-ı celālinde ĥazef
Yüze çıĥmaya vücūdı bunlaruñ mānend-i kef
Her biri döġsün vücūdını şehā mānend-i def
Yā İlāhī tīrine ola ħızıl elma hedef
Ol şeĥe iĥlīm-i küfrün fethi ser-tā-ser gerek

III

Ĥaşmına varur ħatı yaydan çıĥan mānend-i tīr
Tīr-āsā buldı aʿ dānuñ derūnı içre yir
Çeşm-i ʿ ālem görmedi hergiz aña beñzer dilir
Reʿy-i şāʿib fikr-i şāĥıbdā vezir-i bī-naẓir

⁸ *Mecmūʿa-i Eşʿâr ve Fevâʿid*, vr. 29b.

Âşaf-ı ‘ādil Ḥasan Paşa-yı dīn-perver gerek

IV

Ḥaḳ budur zātuñ gibi dehre götürmez rūzigār
Olmaya hergiz vücūduñ gibi bir şāhib-vaḳār
Bulmaḳ isterseñ cihānda devlet ile iştiḥār
Bez̄l-i mālūñ vaḳtidür ey ḥüsrev-i gerdūn-ı zār
Ḳal‘ alar almaḡa ‘ asker ‘ asker için ner gerek

V

Müdde‘ ī faşl olımaḡ hergiz füsūnuñ zār ile
Ref‘ olunmaz ceḥd iderseñ hem cünūnuñ zār ile
Dir iseñ ber-ser ola dā’im fūnūnuñ zār ile
Başını beş yirde yarmaḡa ‘ adūnuñ zār ile
Āhenin ser-pençe vü ol pençede şemşir gerek

VI

Ehl-i küfr ile sezādur cān virenler çalıḡa
Ḥaḳḳuñ iḥsānına hem maḡzar düşenler çalıḡa
Lāyık iken dā’imā anda erenler çalıḡa
Serverā layık mıdur serḥadde zenler çalıḡa
Memleket fethine her yirde dilāverler gerek

VII

Tiḡ-i ser-tizūñ gerek çalınmaḡa her cānibe
Re’y-i tedbirūñ gerek varılmaḡa her cānibe
Dürriyā bu feth ile şalınmaḡa her cānibe
Nāme-i feth ü zafer yazılmaḡa her cānibe
Ḥıdmet-i şāh-ı cihāna ‘ Abdī-i kemter gerek

Gazeller

1.⁹

mefā‘ilün fe‘ilātün mefā‘ilün fe‘ilün

1. Müsellem oldu saña çün tenāsüb-i a‘ zā
Çekildi ḥaddūñe ḥaḡḡuñla ‘ anberin imzā
2. Ölince cevriñi yā ḳaşuñuñ çeker ‘ āşık
Çü yazdı levḫ-i cebīne ezelde kilik-i ḳazā

⁹ *Mecmū‘a-i Eş‘ār ve Fevā‘id*, vr. 211b.

3. Nedür yanuñda haṭāmuz ki bizi redd itdün
Görince қаşuñı mihrāb şanmışuz farazā
4. Gehī cefā vü gehī şive ile dildāruñ
Murādı bendesini imtiḥān gibi maḥzā
5. Қомаз geçер seni ey **Dürr**āsitāneye
Kemend-i ḥubb-ı pā-i Ḥorasan İmām Rızā

2.¹⁰

fā' ilātün fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün

1. Şem' -i şer' üñ olmasa maḥlūka ey ferḥunde zāt
Perde-i şām-ı cehāletde қалурdı kā'ināt
2. Ğam-güsār it cān bağışlar yā Resūlu'llāh līk
Zikrū'n-ne 'tdür [...] ¹¹ baña vaқt-i memāt
3. Luṭfuñ olmazsa müfid olmaz gözüm yaşı benüm
Biri Şaṭ ırmağı olsa birisi anuñ Firāt
4. Zāt-ı pākūñ-çün қurulmışdur senüñ bu nüh felek
Penç vaқt ile senüñ-çün yaradıldı şeş cihāt
5. Nice yazsun **Dürr**i bī-çāre şerḥ-i ' işkuñı
Ḥāme қan ağılar elinde bağırı ḥün yatur devāt

3.¹²

fā' ilātün fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün

1. Seng-i ' işk itse ' aceb mi şīşe-i ' ārum şikest
Olmışam ben sākīyā mest-i mey-i bezm-i elest
2. Virmezem āb-ı ḥayāta bādenüñ kem қаtresin
Қalmışam mey-ḥāne-i ' işk içre çün evgār mest
3. Zülf-i kāfir-kīşüñe nisbet siyeh kāküllerüñ
Bir olup ḥāl-i ruḥuñla oldılar āteş-perest

¹⁰ *Mecmū'a-i Eş'ār ve Fevā'id*, vr. 201b.

¹¹ Yazma üzerindeki silintiden dolayı okunamamaktadır.

¹² *Mecmū'a-i Eş'ār ve Fevā'id*, vr. 202b.

4. Müntehâ kıaddün çemende gördi serv [ü] nârven
Didi el arķası yirde dest-ber-bâlâ-yı dest
5. Çekmege **Dürri** kemân-ı ııķı kıullâba urup
Kâ'im ol yiründe olsun tâ kıavî pençeñde şaıt

4.¹³

mef'ülü fâ'ilâtü mefâ'ilü fâ'ilün

1. Evşâf-ı la'lün itmese şâ'ir ğıdâ-yı rûķ
Tüti-i tab'ı kıanda bulurdı sözinde rûķ
2. Câm-ı lebüm şafâsına içme diseñ şarâb
Ağzuma artuķ almaz idüm tevbe-i naşûķ
3. Gird-âb-ı ğamda bād-ı muķâlif ile şehâ
Dil fülki çekdüĝin diyemez bulsa 'ömr-i Nûķ
4. Bulsa nihâyetin şeb-i hicrân ğumâr-ı ğam
Şubķ-ı sa'âdet irse içilse mey-i şabûķ
5. Şerķ idemez mufaşşal u mücmel ğam-ı dili
Metn-i kitâb-ı ııķa yazılsa nice şürûķ
6. Ol nev-cevân-ı Mııırî dimiş ki baña te'al
İsm-i lebin şorınca gelüp ğışma didi rûķ
7. Hâtır ğüşâde olmaya bir vech ile meĝer
Fettâķ-ı zü'l-minenden ola **Dürriyâ** fütûķ

5.¹⁴

fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

1. Ğün yüzüñ şubķ-ı sa'âdetdür lebüñ câm-ı şabûķ
Cür'asıdur ol şabûķinüñ efendi kıüt-ı rûķ
2. Keřtî-i dil düşdi tûfan-ı ğam-ı hicrâna âh
Sâķil-i baķr-ı necâta irmek ister 'ömr-i Nûķ

¹³ *Mecmû'a-i Eş'âr ve Fevâ'id*, vr. 211b.

¹⁴ *Mecmû'a-i Eş'âr ve Fevâ'id*, vr. 202a.

3. Gel kitâb-ı hüsne taḥrîr eyleme cânâ ḥaṭuñ
İstemez hergiz mübîn metni olan nüṣḥa ṣûrûḥ
4. ‘Arş-ı a‘lâ ḳaddüñe ferş olmadur cânâ murâd
Baḥş olunmaz faḳr-ı ‘ışḳ içre zevâyâ vü süṭûḥ
5. La‘l-i mey-günüñ ḥayâli birle ey Yûsuf-bahâ
Tevbesin şırdı muḳarrer bezmümüz görse naşûḥ
6. Mülk-i dilde nice yirler açdı tiğ-i hier-i dost
Şâh-ı ‘ışḳuñ devletinde oldı çoḳ fetḥ ü fütûḥ
7. Şi‘r oldur la‘l-i dil-berle ruḥı vaşfn ide
Dürriyâ rengin-edâ birle gerekdür sözde rûḥ

6.¹⁵

fe‘ilâtün mefâ‘ilün fe‘ilün

1. Oldı vaḳt-i şabûḥ çünki şabâḥ
Sâḳî şun râh-ı râḥatü’l-ervâḥ
2. Ḥâne-i ‘ışretüñ kilidin al
Bir iki cām idüp aña miftâḥ
3. Yürisün baḥr-ı şoḥbete zevraḳ
Sâḳî olsun o keştîye mellâḥ
4. Ḳışda gülşen kenâr-ı âteşdür
Gül ile lâle lâl-gün aḳdâḥ
5. Çün benefşe virür dimâğa fesâd
Gül gibi ḳıl şarâb ile ıṣlâḥ
6. İt ḥarâbâta ḳalbüñi meyyâl
Yaraşur saña şüfî zühd ü şalâḥ
7. Niceler geçdiler bu vâdî[de]n
İçmedin olmadın biri iflâḥ

¹⁵ *Mecmû‘a-i Eş‘âr ve Fevâ‘id*, vr. 202a.

8. ‘İzzī Maḫşūd idüp dil-i **Dürri**
Ḍav-ı ḫüsnüñle başladı Mişbāḫ
9. Der-i luṭf-ı Ḥudā güşāde olur
Vird ider kim ki dilde yā Fettāḫ

7.¹⁶

fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün

1. Mihre bakmaz sırr-ı zülfünden olanlar bā-ḫaber
Nūr görse şām-ı ḫadre uğrayan itmez nazar
2. Zülfüñi ḫüsnünde görsem terkin urmam küyüñüñ
‘Aḫreb olsa māha menzil çün degül layıḫ sefer
3. Bāḡ-ı ḫüsnüñ pür ider ṭāvūs-ı zülfüñ rüz u şeb
Müşk ile ‘anberden itmiş kendüsine bāl ü per
4. Çün gele zülfüñ ḫayāli ‘ışḫ odın dil tāzeler
Şām irişse ḫānesinde her kişi āteş yaḫar
5. Gāḫ mescid ḫapusında gāḫ der-i mey-ḫānede
Dürri’i bī-çāre ister seni ḫaldı der-be-der

8.¹⁷

mefā‘ilün mefā‘ilün mefā‘ilün mefā‘ilün

1. Hevā-yı kākülün sevdası ‘ömr-i cāvidānīdür
Şafā-yı vaşl-ı cān-baḫşuñ ümīdi rūḫ-ı şānīdür
2. Beni ḫayrān idüp bezm-i belāda mest iden dā’im
Ḥaṭ-ı sebz ile cānānuñ dilā ḡonçe dehānıdur
3. Ne deñlü ḫīl ü ḫāl eylerse ‘aşıḫ ol şeh-i ḫüsnüñ
Kelām-ı bā-kemālidür ḫayāl-i mū-miyānıdur
4. Sözümde rūḫ olmaz la‘l-i dil-ber vaşfın itmezsem
Anuñçün Ḥüsrevā şī‘rüm leb-i Şīrīn beyānıdur

¹⁶ *Mecmū’a-i Eş’âr ve Fevâ’id*, vr. 202a.

¹⁷ *Mecmū’a-i Eş’âr ve Fevâ’id*, vr. 202b.

5. N'ola mest eylese **Dürri** cihânı cām-ı eş'ârūñ
İçinde ma' nî-i rengin şarâb-ı ergavânîdür

9.¹⁸

fâ' ilâtün fâ' ilâtün fâ' ilâtün fâ' ilün

1. Sâgar içre mün' akis oldukça ebrû-yı nigâr
Güyyâ iki hilâl olur şafağda âşikâr
2. Ka'be-i küyında durur kebş-i dil kırbân ola
Geldi şehr-i 'ıyd-ı azhâ giydi tâc-ı zer nigâr
3. Ğam degül işler geçerse tîr-i dil-ber sînede
Dilde kıalmışdur hadeng-i Ğamzesi hoş yâdigâr
4. Çün Hümâ-yı 'ışk-ı cānān evce pervāz eyledi
Şāhbāz-ı himmetüm şalup anı itdüm şikâr
5. **Dürriyâ** mîzān-ı 'aql ile sözüñ sencidedür
Ğam degül eksük bulursa anda haşm-ı nâ-bekâr

10.¹⁹

mefâ' ilün mefâ' ilün mefâ' ilün mefâ' ilün

1. Kimün ki lâleveş 'ışk âteşinden dilde dāğı var
Ne Ğam yir hānķāh-ı dehrde rüşen çerāğı var
2. Meh-i nev ki zen-i dünyâ degül Mecnūn fu'ādında
Ümîdi kıştzârında ne çifti ne orağı var
3. Dutupdur vādî-i 'ışkı Ğam-ı Leylâ durur pîşe
Cünūnı kâr idinmişdür dü-'âlemden ferāğı var
4. Toķunma şūfiyâ gel geç harâbât ehline şakın
Çü nâr-ı 'ışkdan şu' le anuñ yalın yarağı var
5. Ne nâzûkdür gönül hūn-ı cigerden pür kıılır çeşmin
Gören disün şarâb ile iki tolmış kıabağı var

¹⁸ *Mecmû'a-i Eş'âr ve Fevâ'id*, vr. 202a.

¹⁹ *Mecmû'a-i Eş'âr ve Fevâ'id*, vr. 202b.

6. Yağar berg-i derûnın şem‘-i ‘ışk ile çeker âhı
Duğân çekmekde dimez pâdişahuñ dil yasağı var
7. Ne ğam yir **Dürrî** mey-ğâne yıķılsa içdi ol geçdi
Anuñ şimdengirü bezm-i mağabbetde yatağı var

11.²⁰

fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün

1. Getürür cūlar cihānuñ mācerāsından haber
Her habāb-ı mey virür ‘ālem fenāsından haber
2. Baħr-ı ğamda şaldı dil fülkin belā gird-ābına
Yüze gelmez bir şināver aşināsından haber
3. Öykinürmiş zülf-i ‘anber-büyına müşğ-i Ĥuten
Olmamışdur var ise müşğın Ĥatāsından haber
4. Kākül-i dil-dārı şemm itmiş şabādan bū alup
Bu imiş bildüm faķırüñ müdde‘āsından haber
5. Dişleri vaşfıyla yārin gūşı dehrüñ oldı pür
Dürrîñ bu dürr-i nazm-ı dil-güşāsından haber

12.²¹

mefā‘ilün mefā‘ilün mefā‘ilün mefā‘ilün

1. Ben ol rind-i nazar-bāzam dü-‘ālemden ferāğum var
Güneş gibi yanar dāğ-ı derūnumdan çerāğum var
2. Ne ğam sākī şinarsa cām-ı Cem dest-i havādişden
Benüm çarħa meh-i nevdan aşılmış zer ayağum var
3. Mey-i fūrkat ĥumārın yazmağ için kanlu yaşumla
Fenā bezminde bād ile iki tolu kabağum var
4. Güneş şemse şu‘ā‘ı zer tınābı mîr-i ‘ışk oldum
Sütünü dūd-ı āhumdan felek gibi otağum var

²⁰ *Mecmû‘a-i Eş‘âr ve Fevâ‘id*, vr. 202a.

²¹ *Mecmû‘a-i Eş‘âr ve Fevâ‘id*, vr. 200a.

5. Baña maşşûş olupdur şimdi şadr-ı bezm-i istignâ
Harâbât ehliyem mey-hâne gibi hoş yatağum var
6. Fu 'ādumda degüldür şevr-i gerdün ile mäh-ı nev
Zirâ' atkâr-ı ' âlemde ne çiftüm ne orağum var
7. Cihânda mağallüm **Dürri** felekde kevkebüm dürri
Dilümde cevher-i ' ışk-ı Hudâdan şeb-çerâğum var

13.²²

mefâ' ilün mefâ' ilün mefâ' ilün mefâ' ilün

1. Kulağum buralı şanbūr-veş dest-i ğam-ı dilber
Rebâb-âsâ tenümde her kılum nâliš kı lup inler
2. Derūnum taldı âteşle duğānum göklere çıkdı
Hayāl-i zülfi ' anber-bū ile yandum nite micmer
3. Derūnında yir itdi ' aks-i hüsnün diyü gūş itmiş
Şurâhî baş egüp câmuñ kulağından haber diñler
4. Lebūñ būs eyledi diyü çekerler ğālibā nāmın
Kızarur çihre-i bāde kulağı sāğaruñ çñlar
5. Gözümüñ yaşı teskīn eylemez ' ışk âteşin dilde
Sirāyet itmez āb ol nāra olsa sengde muzmer
6. Tuylur pāy-i esb-i yāre yüzün sürdüğüñ tenhā
İşitdüm **Dürriyā** yirüñ kulağı var imiş dirler

14.²³

mef' ulü fā' ilätü mefâ' ilü fā' ilün

1. Nev-rüz-ı hüsnüñe ireli hatt-ı müşg-bār
Oldı ber-ā-ber ' aşıkuña leyl ile nehār
2. Levh-i ruğūnda yazdı senün kilik-i Lem-yezel
Āmentü bi' llezī haleka 'l-leylü ve 'n-nehār

²² *Mecmū'a-i Eş'âr ve Fevâ'id*, vr. 200a.

²³ *Mecmū'a-i Eş'âr ve Fevâ'id*, vr. 200a.

3. Zülfün 'izāruñ ile ber-ā-ber görüp gönül
Devr itdüğini şām u seher bildi ber-ķarār
4. Her sū aķıtdı yok yire gerçi gözüm yaşın
Gülzār-ı hüsni Bārī velī kıldı sebzear
5. Revnaķ bulursa n'ola ruħuñ haṭṭ-ı sebz ile
Eṭrāf-ı bāğ hoşdur olursa benefşe-zār
6. Her dem 'aceb mi tazelēnürse cünün-ı dil
Yārūñ cemāli gülşenidür çünki nev-bahār
7. 'Işķ-ı mecāza tevbe virür baña pīr-i 'ışk
Şayd-ı cevāna dilde ise ķalmaz i' tibār
8. Gül bād-ı şubḥ ile güler almaz ķulağına
Bülbül çemende nağmesin itse eger hezār
9. Şi' rinde kākülūñ n'ola **Dürri** añarsa çok
Tuğrā-yı pādīşāh iledür ḥükmi i' tibār

15.²⁴

fe' ilātün fe' ilātün fe' ilātün fe' ilün

1. Rāyet-i fethi çeküp serḥade serdār gelür
Kendüye yine kıraluñ işi düşvār gelür
2. N' olur aḥvāli ol iñen şehā anda müdām?
Ķonak idinür anı yağmacı Tātār gelür
3. Bu ğazāda yine serdār-ı zafer-āşāruñ
Şems-i baḥtı doğuban devleti bīdār gelür
4. Aķsa deryā gibi küffāra cüyüş-ı İslām
Başına dār-ı cihān her birinūñ dar gelür
5. Görüp iķdāmını rezm içre nice ser-leşker
Yüz sürüp ayağına ķulluğa nā-çār gelür

²⁴ *Mecmū'a-i Eş'ār ve Fevā'id*, vr. 155a.

6. İtmesün da' vî-yi merdâni kıral-ı bî-dîn
Merd-i meydân olana çünki gidi 'âr gelür
7. Şanma tab' uñ gibi **Dürri** ola bir gâh? giyer
Gerçi çok dehre bugün nâzım-ı eş'âr gelür

16.²⁵

fe' ilâtün fe' ilâtün fe' ilâtün fe' ilün

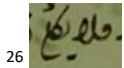
1. Minnet Allâha dilâ kim yine serdâr gelür
Umaram kâfirün 'âlem serine tar gelür
2. Oğunur âyet-i fetḥ ü yazılır naşr-ı Hudâ
Görinür mu' cize-i Aḥmed-i Muḥtâr gelür
3. Şehe aḥz [.....]²⁶ kâfâdarı olup
Bilece ğayb-ı ricâl ü kamu ebrâr gelür
4. Yedi iqlîm eri kalkar çekilür her yañadan
Kâfirün iline şol yağmacı Tâtâr gelür
5. Nice egrilerini toğrudur ol toğru varup
Nice begler kul olur kulluğa nâ-çâr gelür
6. Hışm oduyla Yanıkuñ külini göge şavurup
Kıraluñ cânına çâk kâr idicek nâr gelür
7. Ehl-i İslâma irer **Dürri** Hudânuñ ' avni
Derde dermân yetişür ḥasteye tîmâr gelür

17.²⁷

mefâ' ilün mefâ' ilün mefâ' ilün mefâ' ilün

1. Dilâ ' âlemde şimdi mihr-i şefkatden eşer yoğdur
' Adem mülkinde erbâb-ı mürüvvetden ḥaber yoğdur

²⁵ *Mecmû'a-i Eş'âr ve Fevâ'id*, vr. 155a.

²⁶

²⁷ *Mecmû'a-i Eş'âr ve Fevâ'id*, vr. 171a.

2. Yoluñda naqd-i cânı bezl idenler fâ'ideñ görsin
Metâ' -ı vaşluñı şaşınma ' aşıkdan zarar yokdur
3. Benüm mihr-i münîrüm senden olmam zerrece muğber
Göñül âyinesi şevküñle şafîdür keder yokdur
4. Nişâr-ı naqd-i cân için maḥabbet yolına 'azm it
Tariḳ-i 'ışk-ı dil-ber rāh-ı me'mendür ḥaṭar yokdur
5. Ferāgat 'ālemin kııl **Dürriyā** künc-i ḳanā' atde
Nedür ḥālūñ diyü çün bir ḳapuda saña der yokdur

18.²⁸

fâ' ilātün fâ' ilātün fâ' ilātün fâ' ilün

1. Rûze-i hecr āḥir oldı ey göñül bayramdur
Yâr ile hem-dest olup şalınacaḳ eyyâmdur
2. Ḳana ḳana içecek demdür şurāḥî ḳanını
Vākt-i şādî mevsim-i cām-ı sürür-encâmdur
3. Kûre-i 'ışk içre nār-ı meyle sîm-i ḳalbümüz
Sāḳiyā ḳāl itmek ḥaylî ḥayāl-i ḥâmdur
4. Var şalın urḡan ile bayram yirin ey ḥasūd
Ol cefā-ḥū yâr-i serkeş bize şimdi râmdur
5. Miḥnet-i dünyā ile ālûde şanma **Dürriyā**
Her kimüñ eglencesi cām-ı mey-i gül-fâmdur

19.²⁹

mef' ulü fâ' ilātü mefâ' ilü fâ' ilün

1. Şaṭranc-ı 'ışka ḳā'im olan kimse şāh-veş
Nerd-i cihānda naḳş-ı murādın atar düşeş
2. Olmaz felekde rûyuña hergiz senüñ şebîḥ
Kimdür ki anı beñzede māha diye gün eş

²⁸ *Mecmû'a-i Eş'âr ve Fevâ'id*, vr. 35b.

²⁹ *Mecmû'a-i Eş'âr ve Fevâ'id*, vr. 211a.

3. Çok tîr-i ğamze urdı kimine girüp gözün
Çîn olduğınca hışma gelüp baña kara kaş
4. Vaqt-i şafâda tutma miyân-bendüni kavî
Cân riştesinde ‘uğde-i ğam n’eyler anı şeş
5. Meydân-ı ğamda yakma cefâ nârına yiter
Dil küştgîr-i ‘ışka tutuşmuş ider güreş
6. **Dürri** Nizâmî hamse ile fahr iderse sen
Ur pençe penç beyt ile aña çü beşde beş
7. Tek tırma zâhid iç yürî ‘aşkar gözi şarâb
Esb-i şafâ ile bu cihânda biraz çek eş

20.³⁰

meñâ‘ilün fe‘ilâtün meñâ‘ilün fe‘ilün

1. Senüñle bir gice kılsam efendi şöbet-i hâş
Felekde Zühre semâ‘ kılsa çarh olup rakqâş
2. Hemîşe sen şeh-i hüsni efendi teşhîre
Kimi tılısm-ı muqayyed oğur kimisi havâş
3. Olursa mürde gönül la‘l-i dil-bere ne hâzer
Katîl-i ‘ışka dimez müftî‘tâ kim ola kışâş
4. Cemâlün ‘ıydına cânâ iderdi cân qurbân
Gönül ki maħbes-i çâh-ı zekandan olsa halâş
5. Muqayyed oldı ser-i zülfün ile hep ‘âlem
Esîr-i silsile-i ‘ışk olup ‘avâm u havâş
6. Murâdı dişleri vaşfını **Dürri** nazm itmek
Ma‘ânî baħrına her dem girüp olur ğavvâş
7. Ümîd-i mağfiret eyler kapuñda dil yâ Rab
Be-ħaqq-ı hürmet-i Tâhâ vü sûre-i İhlâş

³⁰ *Mecmû‘a-i Es‘âr ve Fevâ‘id*, vr. 202b.

21.³¹

mef' ulü fâ' ilätü mefâ' ilü fâ' ilün

1. Sâķî-i dehr şunsa mey-i hoş-güvâr-ı ışk
Nüş it başuñdan olmasun eksük ħumâr-ı ışk
2. Her bir cevâna şanma gönül bend ider beni
Zâhid elümde olsa benüm ihtiyâr-ı ışk
3. Ħaţţuñ yüze gelince füzün itdi ħüsnüñi
Dilde 'aceb mi tâzelenürse bahâr-ı ışk
4. Yaķdı çemende lâle-şifat dil çerâģını
Çün dâģ-ı sine oldu aña yâdigâr-ı ışk
5. Mesken bilürse künc-i ħarâbatı vechi var
'Âşıklara melâmet olur iftiĥâr-ı ışk
6. Olsa 'adü kalem gibi ey **Dürrî** dü-zebân
İki biçer 'Alîlik ider Zü'l-feķâr-ı ışk

22.³²

fâ' ilätün fâ' ilätün fâ' ilätün fâ' ilün

1. 'Ârızuñ üzre perişân it mu' anber kâkülün
Revnaķı artar gül ile destelense sünbülün
2. Nâle vü feryâd u âh-ı 'âşıkça olmaz şebîh
Diñledüm gülşende ben zârın hezârân bülbülün
3. Âteşin-ruĥsâr-ı yâri gördi beñzin itdi zerd
Oldı pür-âteş derünı odlara yandı gülün
4. Câm-ı 'aķlı dil döküp meclisde pür-ĥün eyledük
Nây-ı nâlem diñdürür bir gün şurâĥî kılķuluñ
5. Kıl 'Alîlik Zü'l-feķâr-ı ħâme birle **Dürriyâ**
Aç belâģat kişverin sür anda şab' -ı Düldülün

³¹ *Mecmû'a-i Eş'âr ve Fevâ'id*, vr. 201b.

³² *Mecmû'a-i Eş'âr ve Fevâ'id*, vr. 202b.

23.³³

mef' ulü fâ' ilätü mefâ' ilü fâ' ilün

1. Vardur diyü dehānuñ için itse il cidāl
Ben kılmazam miyānuñ için kılcā kı̄l ü qāl
2. Gündüz giyerdi mihr-i ruḥuñ çünkü zer-ḳabā
Zülfüñ ḥayāli baña yiter gice ḳara şāl
3. Rā ḳaṣuña hilāli şebīḥ idemez senün
Mānī-i dehr bunca zamāndur yazar mişāl
4. İster lebünnden em viresin diyü derdine
Dārü'ş-şifā-yı kūyuña dil geldi ḥaste-ḥāl
5. 'Işḳuñ meyiyle itdi gönül ḥaylī' imtizāc
İster müdām elinde ola ol şarāb-ı āl
6. Ehl-i şafāya itmek için hem recāsı bu
Üstād-ı dehr ḥāk-i serinden düze sıfāl
7. Medḥ eyle **Dürri** ḥüsnini yārün ḡazelde ḥüb
Olsun fem ile ḳāmet ü zülfi aña māl

24.³⁴

fe' ilätün fe' ilätün fe' ilätün fe' ilün

1. Benem ol anda ki yirden götüre gerd-mişāl
Şarşar-ı himmetüme gelmeye bir zerre cibāl
2. Şoḥbet esbābımı taḳsīm idicek pīr-i muḡān
Pāyüñe düşdi ayaḡ ile didi pāreyi al
3. 'Aks-i ebrūñı görüp sāḡar-ı mey içre gönül
Āşikār oldı şafaḳ içre şanur iki hilāl
4. Gonçe-i la' lüñe gül-ruḥlaruña gördi şebīḥ
Tutdı el üzre çemende anı ' izzetle nihāl

³³ *Mecmū'a-i Eş'âr ve Fevâ'id*, vr. 201b.

³⁴ *Mecmū'a-i Eş'âr ve Fevâ'id*, vr. 202a.

5. Râh-ı ğamda beni dîvâne idüp ad eyler
Eyleyüp bâr-ı ğam-ı miñnet elif-ķaddümi dâl
6. Gün gibi artdı şehâ şöhet-i nazm-ı **Dürri**
Dehen ü ķāmet ü zülfüñ olalı anda māl
7. Būse-i la' lüñe bir hāl ile bulmışdı mecāl
Gizledüñ hāl-i ruñuñ itdüñ anı baña muhāl

25.³⁵

mef'ülü fā' ilätü mefā' ilü fā' ilün

1. Seng-i ğamuñla olmasa cānā şikeste dil
Künc-i belāda ķalmaz idi böyle ğaste-dil
2. Görse ruñuñda zülfüñ ider meylin izdiyād
Bilmem nedür ki mā' il olur büt-pereste dil
3. Çün silsileyle Ķaysdan irişdi cünün añā
Leylā şaçuñda ķalsa n'ola böyle beste-dil

26.³⁶

fā' ilätün fā' ilätün fā' ilätün fā' ilün

1. Zülmet-i 'işyānda kim ķılsa olur luñfuñ delīl
Şu' le-i şem' -i hidāyet sensin ey nūr-ı cemīl
2. Nūr-ı şer' üñ tekye-i dehri idüpdür pür-ziyā
Çün beyān-ı mu' cizüñ yanar çerāğında fetīl
3. Güş idince nāmuñ İsmā' il ķıldı cān fedā
Nār-ı gülşen oldı yār itdi seni çünki Ħalīl
4. Zāyirān-ı Ka' be-i kūyuñda dil-teşne görüp
Gözlerüm yaşın döker dil çağırur saķķā sebīl
5. Dāne ūtmaz hāşıl olmaz kişt-i ümmīdi anuñ
Seyl-i eşkin itmeyen Mışr-ı vücūdında çü Nīl

³⁵ *Mecmū'a-i Eş'âr ve Fevâ'id*, vr. 211a.

³⁶ *Mecmū'a-i Eş'âr ve Fevâ'id*, vr. 200a.

6. Dâmen-i luḫfũn ṭutup dest-i ŧefâ' at istesem
Ḥaḫ virüp kũyuñda bulsam yârelü gön̄lüm fet̄il

7. Destḡir olsun çerâĝ ile anı ey nũr-ı Ḥaḫ
ŧâm-ı z̄ulmetde ḫoma **Dũrri** faḫir olsun z̄elil

27.³⁷

mefâ' ilũn fe' ilâtũn mefâ' ilũn fe' ilũn

1. Gözüm yaşıyla ḫarâbât içinde dem süreyin
ŧafâ-yı cãm ideyin anda bezm-i Cem süreyin

2. Nihâl-i serv-ḫad-i yâri vaŧf [u medḫ] ideyin
Çemende leŧker-i eŧcâra ḫoŧ ' alem süreyin

3. Aḫ aḫçe gibi baŧum ḫazf olurdu ' ıŧḫ içre
Dũkendi ol daḫı cãnâ meger ki nem süreyin

4. Piyâde ol ŧeh-i ḫũsnũn ön̄inde ferzâne
Yiter ki virdi elem rũḫa esb-i ĝam süreyin

5. Ḥudâ bilür ŧeb-i devrân ki **Dũrri** ḫanda ŧalar
ŧafâ-yı zevraḫ-ı cãmı bu ŧubḫ-dem süreyin

28.³⁸

mefâ' ilũn mefâ' ilũn mefâ' ilũn mefâ' ilũn

1. İçenler cãm-ı ' ıŧḫuñ bir ḫadeḫ ŧâfi ŧarâbından
Geçer ser-mest olup lâ-ḫayd dũnyânũñ ḫicâbından

2. Ğamuñ miḫmân olunca dil ḫomaz anı aç u ŧusuz
Ciger ḫanı ŧarâbından yanan baĝrı kebâbından

3. ŧaḫın cũy-ı siriŧkümden cihânı ĝarḫ-âb eyler
Yidi deryâ ŧuyı gümdür anũñ bir ḫatre âbından

4. Ḥayât âbını z̄ulmetde siyeh-pũŧ olduĝın Ka' be
Te' aḫḫul eyledüm vechũndeki zũlfũñ niḫâbından

³⁷ *Mecmũ'a-i Eŧ'âr ve Fevâ'id*, vr. 202a.

³⁸ *Mecmũ'a-i Eŧ'âr ve Fevâ'id*, vr. 211b.

5. Nice Cem geldi 'işret cāmı ile mest olup geçdi
Mey-i nābuñ hayāl it cām içinde her ḥabābından
6. Beni ey nūr-ı 'aynum özgeler dergāhına sürme
Gözüme sürme itdükçe senün kūyuñ türābından
7. İşgün itleriyle ululanup hem-sifāl olmak
Bilür **Dürri** ğarib evlā vezire intisābından

29.³⁹

mefā' ilün mefā' ilün mefā' ilün mefā' ilün

1. Bahāra ṭa' n ider faşl-ı şitāda künc-i mey-ḥāne
Şurāḥiler dūrür lāle gülidür elde peymāne
2. Gülistānı zemistānuñ şehā āteş kenārıdır
Yaluñ yüzlü güzellerle pür olsa n'ola kāşāne
3. Elin alup yabana atsalar esrār u āfyōnuñ
Ayağın çekseler cām-ı meyüñ şevḳ ile meydāna
4. Perī-rū dil-rübālar seyr-i meclis olsalar anda
Gelüp şadra otursa devlet ü 'izzetle şāhāne
5. Felekden geçse āvāzı ney ü ṭanbūr u ḳānūnuñ
[.....]⁴⁰ gelüp efgāna rindāne
6. İçilse **Dürriyā** bāde virilse [.....]⁴¹
Getürse sāzı feryāda muğannī girse meydāna

30.⁴²

fā' ilātün fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün

1. Şevḳ-i ḥüsnüñle hevā-yı zülf-i 'anber-fāmda
Bir ışıkdur şem' -i bezm-ārā diyār-ı Şāmda
2. Nār-ı ğamla pūte-i 'aşk içre ḳāl it ḳalbini

³⁹ *Mecmū'a-i Eş'âr ve Fevâ'id*, vr. 201b.

⁴⁰ Hatalı tamirattan dolayı okunamamaktadır.

⁴¹ Hatalı tamirattan dolayı okunamamaktadır.

⁴² *Mecmū'a-i Eş'âr ve Fevâ'id*, vr. 202b.

Qalmasun ey sîm-ten 'âşık hayâl-i hâmda

3. Sîhr ider 'aql almada çeşm üzre ebrûlar müdâm
Bir tılısm-ı bî-bedel yazmış durur bādâmda
4. Leblerüñ öpdükçe mey reşk ile ardınca qalır
Çeşm-i hününüm habâb-âsâ benüm her câmda
5. Sâye-i zülfinde hüsni seyrini her dem diler
Furşat ammâ **Dürriyâ** bir gün düşer eyyâmda

31.⁴³

fâ' ilâtün fâ' ilâtün fâ' ilâtün fâ' ilün

1. Qal' a-i sinem tolarısa kanlu yaşlarla n'ola
Şâh-ı gam yapmak diler andan bedenler bir qula
2. Hüb-rûlar hil' at-i nâzı yaraşur gördiler
Kesdirüp şîrvânilerle çekdiler hep bir qola
3. Âh-ı 'âşıkdan hazer kıl dâdı qalmaz kimseye
İtdüğün Mecnûna Leylâ Hüsre ve Şîrîn bula
4. Çok açıldıñ bâğ-ı hüsni içre şabâya aldanup
Qorqaram ey gonçe-fem gül-berg-i ruhsârüñ şola
5. Yüz qarasıyla tırur özüm Hotenden nâfe-dem
Zülf-i müşğînün gamı miskîni qoymuşdur çula
6. Nergis-âsâ göz ayırmaz dirhem ü dînârdan
Dâğ-ı 'ışkı dil-rübâlar şimdi almaz bir pula
7. Gonçe-veş tûmâr-ı şî' r-i **Dürri** el üzre durur
Gül gibi anda nitekim ma' nî-i rengîn ola

32.⁴⁴

fâ' ilâtün fâ' ilâtün fâ' ilâtün fâ' ilün

1. Bir güzel destinün üzre baş qomaq mey-hânede

⁴³ *Mecmû'a-i Eş'âr ve Fevâ'id*, vr. 211b.

⁴⁴ *Mecmû'a-i Eş'âr ve Fevâ'id*, vr. 211b.

Bâliş-i rāhat degül midür bu miḥnet-ḥānede

2. Hırşum artar ḳalur ardınca ḥabāb-āsā gözüm
‘Aks-i ruḥsāruñ görince sāḳiyā peymānede
3. Cān atup kendin biraḳmazdı yanar āteşlere
Şem‘ -i ḥüsnüñ şevḳi cānā olmasa pervānede
4. Perr-i ‘ışḳuñ tāzelendi n’ola ḩutsa dilde cā
Bu meşeldür genc olur dirler şehā virānede
5. Kūh u saḥrā ḩoldı zencir-i cününından şadā
Özge vādī yoḳ mıdur Mecnūn diyen dīvānede
6. Ḩāl-i ruḥsāruñda ḳaldı merdüm-i dīde müdām
Murḡ-ı āvāre gibi kim çeşmi āb u dānede
7. Āşikāre zemm ider rez duḩterin tenhā çeker
Cüst ü cūyuñ ḳoydı vā‘ iz **Dürriyā** efsānede

33.⁴⁵

fā‘ ilātün fā‘ ilātün fā‘ ilātün fā‘ ilün

1. Meclis-i gülşende hoş geldüñ diyü bülbüllere
Lāleler la‘ līn piyāle şundi raḡmen güllere
2. Zülf-i dildāra neden kendüñ şebih itmek diyü
Çoḳ ḩolaşdı berg-i ezhār-ı çemen sünbüllere
3. Ḩāl-i Hindū mülk-i ḥüsnünde tevaḩḩun ideli
ḩalmadı Rūm içre raḡbet zerrece fülfüllere
4. Eyleyüp Leylā saçuñ Mecnūnı āvāre şehā
Vādī-i miḥnetde miskīni düşürdi çullara
5. Müyelerle cism-i zerdin **Dürri** müya döndürüp
Dil ḳarār itmez şarılr ‘anberīn kāküllere

⁴⁵ *Mecmū‘a-i Eş‘âr ve Fevâ‘id*, vr. 202b.

34.⁴⁶

fâ' ilâtün fâ' ilâtün fâ' ilâtün fâ' ilün

1. Şol gedâ kim kıldı istiğnâ serîrin tekyegâh
Aflas-ı çarhı getürmez yâda şaymaz [...]⁴⁷
2. Dûd-ı âhı sâyesinde kalbini pür-nûr iden
Şem'-veş giymiş dürür şâm-ı şafâda zer külâh
3. Kâkül-i dil-ber hayâliyle semâya çıkmağa
Nerdübândur üstüh'ân-ı ten kemend-i dūd-ı âh
4. Geçmege dilden hayâl-i çeşm-i hün-rizûn gelüp
Tîğ-i ğamla açdı ' aşık şerhâlardan şâh-râh
5. Nâlesi ta'bl oldı Mecnûnuñ ' alem dūd-ı dili
Çekdi sancağ vād'î ' ışık içre oldı pâdişâh
6. Arz-ı ruhsâr ile sen şubh-ı sa' âdetden şehâ
Nâr-ı ğamda rûz u şeb yansun yağılsun mihr ü mâh
7. Gün yüzünde râ kaşuñ **Dürri** gözetse vechi var
Çün hilâl-i ' ıyda lâzımdur şehâ iki güvâh

35.⁴⁸

fâ' ilâtün fâ' ilâtün fâ' ilâtün fâ' ilün

1. Eşiginde dîde-i ter ol kadar kan ağladı
Raḥm idüp ra' d inledi ol hâle bārân ağladı
2. Berğ şanma revzeninden saçılır vaqt-i şitâ
Gördi bî-kes kalduğımı baña rindân ağladı
3. Sîne-çâk olduğuma mestâne hayretle benüm
Derdümi iz'ân idüp erbâb-ı dîvân ağladı
4. Gördi yoğ çeşm-i ' alîle kuḥl-ı himmet kimseden
Merḥamet kıldı dilâ ehl-i Şifâhân ağladı

⁴⁶ *Mecmû'a-i Eş'âr ve Fevâ'id*, vr. 202a.

⁴⁷ Sayfa sonundaki yıpranmadan dolayı okunamamaktadır.

⁴⁸ *Mecmû'a-i Eş'âr ve Fevâ'id*, vr. 200a.

5. Çün şadef-veş aldı zindân koyınma **Dürri** beni
Şaçdı şeb-nem gözi yaşın ebr-i nîsân ağladı

36.⁴⁹

fâ' ilâtün fâ' ilâtün fâ' ilâtün fâ' ilün

1. Āsumānuñ bu toköz cām-ı zümürüd-fāmını
Bir aradan nüş idüp terk itdüm ' ışk ālāmını
2. Kākül-i dil-ber hayālinden āna tuğrā çeker
Şāh-ı ' ışkuñ kâtib-i kudret yazar aḥkāmını
3. Keşret-i ' ālemden el çekdüm kıilup yektā faḳīr
Bezm-i istignāda nüş itdüm çü vahdet cāmını
4. Çek ayağūñ bir leb-i mey-günsuz içem dir şarāb
Sākī-i bezm-i şafānuñ seyr idūñ ibrāmını
5. Hüb olur cem' eylesek evşāf-ı la' l ü çeşmini
Ter düşer ḥelvā ziyāde itseler bādāmını
6. Şanma hāmūn üzre bārān kara bahtından felek
Yād idüp Mecnūnuñ ağlar ol geçen eyyāmını
7. Gitdiler Ferhād u Mecnūn şāh-ı ' ışkam söyleñüz
Defter-i ' uşşāka kayd itsün ki **Dürri** nāmını

37.⁵⁰

mefā' ilün mefā' ilün mefā' ilün mefā' ilün

1. Gehī zehr-āb-ı ğam geh mey şunup hūn-ı ciğer çekdi
Belā bezminde dil def' -i ğama sākī neler çekdi
2. Kebāb itdi cefā odıyla bağrum başını ' ışkuñ
Ġamuñ mihmān olunca dilde anı mā-ḥazar çekdi
3. Mişāl-i Qays olup bī-çāre dil Mecnūn u ser-gerdān
Düşelden vādī-i ' ışka nice ḥavf u ḥatar çekdi

⁴⁹ *Mecmū'a-i Eş'âr ve Fevâ'id*, vr. 202b.

⁵⁰ *Mecmū'a-i Eş'âr ve Fevâ'id*, vr. 202b.

4. Kâlp mihr-i cemâlünle güneş ser-geşte dem-beste
Tutuldu ansızın vardı zevâle çok sefer çekdi
5. Felekler ıztırâba düşdi **Dürri** tîr-i âhumdan
Anuñ-çün kendüye ebr-i siyehden bir siper çekdi

Qıt'alar

1.⁵¹

mefâ'îlün mefâ'îlün fe'ülün

1. Bilür misüz dem-â-dem Muşli Şâha
Neden ikrâm ider Şâlih Çelebi
2. İki bükdi belin emrâz-ı übne
Muğannetlik kocaltdı derdmendi
3. Eline hâr gibi virüp şaçalın
Süvâr olduğına ğâyet begendi
4. N'ola her emrede ol tâlîb olsa
Der-âğüş eylese bâlâ bülendi
5. ' Aceb tükürüme hem kendü virse
Alupdur [.....]⁵² benden o pendî

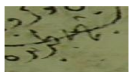
2.⁵³

fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilün

1. Gösterür saña pes-i perdeden üstâd-ı ezel
Bir nice şüret ile 'âlem-i ma'nâya mişâl
2. Ğayb olur şoñra şuver hayme-i gerdün yıkılır
Bir olur geldüğü geçdüğü nite zıll-ı hayâl

3.⁵⁴

⁵¹ *Mecmû'a-i Eş'âr ve Fevâ'id*, vr. 211a.

⁵²

⁵³ *Mecmû'a-i Eş'âr ve Fevâ'id*, vr. 202a.

⁵⁴ *Mecmû'a-i Eş'âr ve Fevâ'id*, vr. 211a.

fā' ilātün fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün

1. Sīm-ten dellāke söyleñ kim metā' -ı vaşlını
Peştemāle bağlayup gezdürmesün hāmmāmda
2. Naqd-i eşk ile benem şimdi çü kızgın müşteri
Rāst gelmez böyle bir bāzāra ol eyyāmda

4.⁵⁵

mef' ūlū fā' ilātū mefā' ilū fā' ilün

1. Bir nev-cevān-ı Mısrī' anuñ ismi Nūh imiş
Didi kim çok yaşa nite eyyām-ı 'ömri Nūh imiş⁵⁶
2. Meyl eyleyüp dimişdi ezel baña ol te' āl
Nām-ı lebin şorınca gelüp hışma⁵⁷ rūh imiş

5.⁵⁸

fā' ilātün fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün

1. Biz hābāb-ı cāmumuz tāc u kabāda virmezüz
Mest-i şahbā-yı elestüz 'ömri bāda virmezüz
2. Tıynümüz muhmer olupdur çün şarāb-ı 'ışk ile
'Aklı berbād eyleyüp ümmü'l-fesāda virmezüz

6.⁵⁹

mefā' ilün mefā' ilün mefā' ilün mefā' ilün

1. Biri a' lā iki beddūr üçü miñnetledür hāşıl
Dahı dördü beşi beddūr eyü altı velī düşvār
2. Sa' ādet var yidisinde murād-ı dil muhaşşıldur
Sekizinde olur kārūñ velī miñnet ile bisyār

7.⁶⁰

Güfte-i Dürri El-Köstendilī Tārīḫ-i Meḥammed Paşa Şakız

⁵⁵ *Mecmū'a-i Eş'ār ve Fevā'id*, vr. 211b.

⁵⁶ Vezin tutarsız.

⁵⁷ hışma: hışma didi M.

⁵⁸ *Mecmū'a-i Eş'ār ve Fevā'id*, vr. 211a.

⁵⁹ *Mecmū'a-i Eş'ār ve Fevā'id*, vr. 175b.

⁶⁰ *Mecmū'a-i Eş'ār ve Fevā'id*, vr. 189b.

fâ' ilâtün fâ' ilâtün fâ' ilâtün fâ' ilün

1. Murğ-ı ravzın güş idüp uçmağa pervâz itdüğün
Acıyup aña Hüdâdan rahmet olsun didiler
2. Rûhına **Dürri** du' â-yı hayr idüp kerred beyân
Târîhin kabr-i Mehemmed cennet olsun didiler

8.⁶¹

Berây-ı Yaralu-zâde

fe' ilâtün fe' ilâtün fe' ilâtün fe' ilün

1. Yaralu-zâdeye haḫ haḫ bindükde seped
Hazz idüp nefsi gelince didi rāḫat rāḫat
2. Mizrağa kîrin alup destine zerḫ itdükde
Yâresin yüzine urdı didi nâbit nâbit

Müfred⁶²

mef' ülü fâ' ilâtü mefâ' ilü fâ' ilün

Hünkâr kulu cevâna gönül virmeden şaḫın
Sevme kuloğlı yeñiçeri dermeden şaḫın

Sonuç

Klasik Türk edebiyatı geleneği içinde yetişmiş birçok şair, çeşitli sebeplerden dolayı tezkireler ve biyografik kaynaklara giremediği için meçhul kalmaya mahkûm olmuştur. Bu vaziyetteki şairlerin bir kısmı, kaleme aldıkları eser veya manzumelerinin müstakil veya perakende şekilde mevcudiyetini muhafaza etmesi sonucu unutulmaktan kurtulmuştur. Bilhassa yazıldıkları dönemlerin edebî ve kültürel birikimlerini yansıtan mecmualar, unutulmaya yüz tutmuş şairlerin gün yüzüne çıkarılması noktasında önemli kaynaklardan biri olarak karşımıza çıkmaktadır.

Bu çalışmanın vücut bulması da mecmuaların sahip olduğu zenginliklere sevdalı bir yüreğin yeni ışıltılar peşinde koşarken fark ettiği Köstendilli Dürri ve şiirleri vesilesiyle olmuştur. Hayatı hakkında kaynaklarda herhangi bir bilgi bulunmayan bu şairle ilgili bilinenler, Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesinde “R. 1973” arşiv numaralı mecmuaya kendi dest-i hattıyla derc ettiği manzumelerden hareketle elde edilen sınırlı çıkarımlardan ibarettir. Şairin Mehmed Paşa'nın 1000/1592 yılındaki ölüm tarihi için tanzim ettiği manzumenin başlığındaki “Güfte-i Dürri el-Köstendili” ifadesinden Köstendilli olduğu, bazı manzumelerini kaydettiği sayfa sonunda bu manzumelerin 3 Ramazan 1016 (22 Aralık 1607) tarihinde tertip edildiğine dair düştüğü nottan da en geç 1607 yılında hayatta olduğu anlaşılmaktadır.

Köstendilli Dürri'nin mezkûr mecmuada 3 tahmis, 37 gazel, 8 kıt'a ve 1 müfred olmak üzere toplam 49 manzumesi tespit edilmiştir. Hepsisi aruz vezniyle ve klasik edebiyat geleneğine uygun

⁶¹ *Mecmû'a-i Eş'âr ve Fevâ'id*, vr. 200a.

⁶² *Mecmû'a-i Eş'âr ve Fevâ'id*, vr. 211a.

bir şekilde tanzim edilen bu manzumeler, Dürrî'nin geleneğin başarılı bir temsilcisi olduğunu ortaya koymaktadır. Kahir ekseri âşıkane ve rindane duyguların terennümüne tercüman kılındığı bu manzumelerde şairin coşkun ruh hâlinin akisleri derinden hissedilmektedir.

Hülasa bu çalışma vesilesiyle hem unutulmaya yüz tutmuş bir divan şairi daha gün yüzüne çıkarılmış hem de perakende hâldeki manzumeleri bir araya getirilmiştir. Böylece onun şahsında klasik Türk edebiyatının sahip olduğu zenginliğin tespitine ve inkişafına matuf olan çalışmalara katkı sağlanması amaçlanmıştır. Elbette farklı eserlerin incelenmesi neticesinde şaire ait başka şiirlere de tesadüf edilebilme ihtimalini hiçbir zaman göz ardı etmemek gerekir.

Kaynakça

- Açıkgöz, N. (2017). *Riyâzü'ş-Şu'arâ*, Ankara: KTB. Yayınları. <http://ekitap.kulturturizm.gov.tr/Eklenti/54137,540229-riyazu39s-suarapdfpdf.pdf?0>, Erişim Tarihi: 14.06.2022.
- Aydemir, Y. (2001). “Şiir Mecmuaları ve Metin Teşkilinde Mecmuaların Rolü”. *Bilig*, (19), s. 147-156.
- Aydemir, Y. (2007). “Metin Neşrinde Mecmuaların Rolü ve Karşılaşılan Problemler”. *Turkish Studies*, 2(3), s. 122-137.
- Devellioğlu, F. (2008). *Osmanlıca Türkçe Ansiklopedik Lügat*. Ankara: Aydın Yayınevi.
- Efe, Z. (2019). “16. Yüzyıl Divan Şairi Hâtemî ve Dîvânçesi”. *Dede Korkut Uluslararası Türk Dili ve Edebiyatı Araştırmaları Dergisi*, 8 (20), s. 114-150.
- Efe, Z. (2019). “Şeyhülislâm Kemâl Paşazâde (İbni Kemâl) Dîvânı'nda Atasözleri, Deyimler ve Halk Söyleyişleri”, *Divan Edebiyatı Araştırmaları Dergisi*, (25), 277-309.
- Efe, Z. (2020). “Kastamonulu Divan Şairi Tâli'î ve Şiirleri”. *Dede Korkut Uluslararası Türk Dili ve Edebiyatı Araştırmaları Dergisi*, 8 (18), s. 120-153.
- Ergun, S. N. (t.y.). *Türk Şairleri*. C.3. İstanbul.
- Kaplan, Y. (2009). “Sâbit Divanı'nda Mahallîleşme ve 17. Yüzyıl Sosyal Hayat Unsurları”. *Turkish Studies*, 4 (5), s. 209-248.
- Kaplan, Y. (2019). “Belîğî ve Dîvânçesi”. *Divan Edebiyatı Araştırmaları Dergisi*, (22), s. 359-448.
- Kaplan, Y. (2020). “Mecmualardan Hareketle Bir Dîvânçe Teşkil Denemesi: Edirneli Misâlî (Hasan Çelebi) ve Dîvânçesi”. *Korkut Ata Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, (2), s. 35-152.
- Karatay, F. E. (1961). *Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi Türkçe Yazmalar Kataloğu, C. II*, İstanbul: Küçükaydın Matbaası.
- Kayabaşı, B. (1997). *Kaf-zâde Fâ'izî'nin Zübdetü'l-Eş'âr'ı*. Doktora Tezi, İnönü Üniversitesi: Malatya.
- Köksal, M. F. (2012). “Şiir Mecmualarının Önemi ve Mecmuaların Sistematik Tasnifi Projesi (MESTAP)”. (ed. Hatice Aynur), *Eski Türk Edebiyatı Çalışmaları VII, Mecmûa: Osmanlı Edebiyatının Kırkambarı* (içinde s. 411-431), İstanbul: Turkuaz.
- Mecmû'a-i Eş'âr ve Fevâ'id*, Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi “R. 1973”.
- Tarlan, A. N. (1992). *Hayâlî Divanı*, Ankara: Akçağ Yayınları.
- Yazar, İ. (2013). “Dürrî, Abdülbâki Efendi”. *Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü*, <http://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/durri-abdulgaki-efendi>, Erişim Tarihi: 14.06.2022.
- Yeni Tarama Sözlüğü* (1983). Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Yılmaz, O. (2009). “Klasik Türk Edebiyatında Bir Deyim: Ter Düşmek”. *Türk Kültürü İncelemeleri Dergisi* (21), s. 155-170.
- Çatışma beyanı:** Makalenin yazarı, bu çalışma ile ilgili taraf olabilecek herhangi bir kişi ya da finansal ilişkisi bulunmadığını dolayısıyla herhangi bir çıkar çatışmasının olmadığını beyan eder.
- Destek ve teşekkür:** Çalışmada herhangi bir kurum ya da kuruluştan destek alınmamıştır.